

Розділ 2

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ПРИВАТНОПРАВОВІЙ СФЕРІ

А. В. Виходець

студ. III курсу

спеціальність «Право»

Науковий керівник: ст.викл. Є. М. Корнеєва

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗАКОННИХ ПРЕДСТАВНИКІВ ЗА ШКОДУ, ЗАВДАНУ МАЛОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

Питання відповідальності є одними з найбільш важливих в цивільному праві. Це можна пояснити тим, що для особи, яка зазнала шкоди, важливо отримати відповідь на питання, до кого можна звернутись за відшкодуванням отриманої шкоди. У випадках, коли особа, яка завдала шкоду, є малолітньою визначення належного суб'єкта відповідальності має суттєві особливості.

Так, у науці цивільного права України, виділяють 4 концепції розуміння поняття «цивільно-правової відповідальності». Прихильником першої концепції вважається О.С. Іоффе. На думку вченого, «цивільно-правова відповідальність пов'язана із застосуванням заходів державно-примусового впливу, які є реакцією на правопорушення» [1, с. 67]. Другу концепцію розробив Н.С. Малейн, відповідно до цієї концепції, «цивільна відповідальність передбачає засудження винної поведінки і покарання за неї, але осуд, вина і покарання відсутні при розподілі збитків, що випадково виникли» [2, с. 134]. Прихильником третьої концепції є В.Д. Примаєк, який запропонував виділяти три сутності цивільно-правової відповідальності: «... належить визначити, чим є відповідальність з погляду правопорядку, з погляду кредитора, з огляду на становище боржника» [1, с. 67].

На нашу думку, найбільш вдалою є четверта концепція, І.С. Кантафарової, відповідно до якої «... цивільно-правова відповідальність – являє собою обумовлену предметом і методом цивільно-правового регулювання систему цивільно-правових засобів, за допомогою яких, з одного боку, забезпечується і гарантується захист цивільних прав та інтересів суб'єктів цивільного права, з іншого – здійснюється штрафне і виховний вплив на правопорушників» [3, с. 15].

Згідно ч. 2 ст. 6 Сімейного кодексу України (далі – СК України) малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років [4].

Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою є досить особливим видом в через те, що особа, яка завдала шкоду, не відшкодовує її, адже, згідно до цивільного вітчизняного законодавства, особа, яка не досягла чотирнадцяти років є неделіктоздатною.

У справах про відшкодування шкоди, завданої малолітніми, важливого значення набуває питання визначення кола осіб, які притягуються до

відповідальності. Як правило, до цього кола осіб входять законні представники. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про громадянство України», законними представниками є батьки, усиновителі, батьки-вихователі, прийомні батьки, патронатні вихователі, опікуни, піклувальники, представники закладів, які виконують обов'язки опікунів і піклувальників [5].

Так, відповідно до змісту ст. 1178 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)[6], шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років), відшкодовується її батьками (усиновлювачами) або опікуном чи іншою фізичною особою, яка, відповідно до закону, здійснює виховання малолітнього. Перелічені вище суб'єкти відповідають за дії малолітніх у тому випадку, якщо не доведуть, що шкода виникла не з їх вини, тобто завдана шкода не є наслідком несумлінного здійснення або ухилення ними від здійснення виховання та нагляду за малолітньою особою. Аналізуючи судову практику можна дійти висновку, що у зазначеному випадку вини можна розуміти, як «... нездійснення належного догляду за малолітнім в момент заподіяння ним шкоди або безвідповідальне ставлення до виховання малолітнього, неправомірне використання батьківських прав, відсутність уваги до хуліганських дій дитини та інші.» [7, с. 299].

Частина 2 ст. 1178 ЦК України містить перелік закладів, які зобов'язані здійснювати нагляд за малолітніми: навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, інші заклади. Зазначені заклади зобов'язані відшкодувати шкоду, якщо вони не доведуть, що шкоди було завдано не з їхньої вини. Як правило, під виною навчальних закладів розуміється нездійснення ними належного нагляду за дітьми в момент завдання шкоди [6]. Крім того, у п. 6 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 27.03.1992 №6, закріплено перелік фізичних та юридичних осіб, які несуть відповідальність за шкоду, завдану особами до 15 років (зараз до 14 років), цей перелік є вичерпним [8]. Тому ми поділяємо думку С. С. Немченка, який зазначає, що «... не може бути покладено обов'язок відшкодувати завдану шкоду на заклади дошкільної освіти дітей, тобто на заклад де діти перебувають лише незначний час» [9, с. 69].

За загальноцивілістичним правилом, малолітня особа не може бути визнана винною у заподіянні шкоди, тому відповідальність батьків (опікунів) та інших осіб, зазначених у ст. 1178 ЦК України - це відповідальність за власну вини, тому малолітня особа не несе відповідальності з відшкодування шкоди і після досягнення повноліття.

Виключення з цього правила передбачені ч. 5 ст. 1178 ЦК України, так «... на особу, яка вчинила злочин до 14 років, після досягнення нею повноліття, може бути покладено обов'язок частково або в повному обсязі відшкодувати шкоду за наявності певних обставин: шкода було завдано життю або здоров'ю потерпілого; відповідальними за завдану шкоду є не юридична особа, що вказала у ч. 2,3 ст. 1178 ЦК України, а батьки (усиновлювачі) опікуни чи інша фізична особа, яка на правових підставах здійснювала виховання малолітньої особи; якщо вищезазначені особи є неплатоспроможними або померли; якщо особа, що вчинила злочин має достатні для цього кошти» [6].

Крім того, законодавець у ст. 1181 ЦК України зазначає «... у разі, якщо малолітня особа завдала шкоди як з вини батьків (усиновлювачів) або опікуна, так і з вини закладів або особи, що зобов'язані здійснювати нагляд за нею, ці особи зобов'язані відшкодувати шкоду у частинах, які визначені за домовленістю між ними або за рішенням суду». Статтею 1183 ЦК України встановлюється правило, згідно якому «... батьки, які позбавлені батьківських прав, зобов'язані відшкодувати шкоду, завдану їх дитиною протягом трьох років після позбавлення їх батьківських прав з дати вступу судового рішення про позбавлення батьківських прав в законну силу, та якщо вони не доведуть, що ця шкода не є наслідком невиконання ними своїх батьківських обов'язків».

Отже, можна зробити висновок про те, що в кожному конкретному випадку завдання шкоди малолітньою особою потрібно з'ясувати не лише загальні підстави настання цивільно-правової відповідальності, а також коло осіб, які повинні опікуватись вказаною особою, також необхідно з'ясувати належність виконання ними своїх обов'язків щодо виховання. У випадку, коли шкоду завдала малолітня особа, кредитор повинен звертатися до законних представників – осіб, які відповідальні за дії малолітньої особи, тобто до батьків, опікунів чи відповідних закладів.

Список використаної літератури

1. Іващенко В.В. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал* №2. 2019. С. 66–69. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/18.pdf (дата звернення: 02.04.2020).
2. Канзафарова І.С. Теоретичні основи цивільно-правової відповідальності в Україні : автореф. дис. д-ра юрид. наук 12.00.03. Київ, 2007. 38 с.
3. Великанова М.М. Ризик та цивільно-правова відповідальність: огляд доктринальних підходів щодо проблем їх співвідношення. *Часопис Київського університету права*. 2018. С. 132–136. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/634575.pdf> (дата звернення: 02.04.2020)
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 03.04.2020)
5. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 03.04.2020)
6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 03.04.2020)
7. Єсіпова Л.О. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. С. 297–304. URL: <http://www.apdp.in.ua/v51/48.pdf> (дата звернення: 04.04.2020)
8. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27.03.1992. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text> (дата звернення: 04.04.2020)
9. Немченко С.С. Цивільно-правові аспекти відповідальності за шкоду, заподіяну малолітніми фізичними особами. *Вісник Запорізького національного університету*. №2. 2012. С. 67–72. URL: <http://law.journalsofznu.zp.ua/visnik-2-2-2012/1214-nemchenko-s-s-tsivilno-pravovi-aspekti-vidpovidalnosti-za-shkodu-zapodiyanu-malolitnimi-fizichnimi-osobami> (дата звернення: 05.04.2020)